

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

IZVEŠTAJ
NACIONALNOG MEHANIZMA OMBUDSMANA
ZA SPREČAVANJE TORTURE
o posetama policijskim stanicama:

- *Policijska stanica u Gnjilane*
- *Policijska stanica u Lipljane*
- *Policijska stanica u Prizren*
- *Policijska stanica u Uroševac*
- *Policijska stanica u Štimlju*
- *Policijska stanica u Shtrpcu*
- *Policijska stanica u Orahovcu*
- *Policijska stanica u Kamenici*
- *Policijska stanica u Vitini*
- *Policijska stanica u Suvoj Reci*
- *Policijska stanica u Mališevu*

Za: **G. Xhelal Sveçla, ministar**
Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave
G. Samedin Mehmeti, generalni direktor
Policija Kosova

Kopija: **Gđa. Duda Balje, predsednica,**
Komisija za ljudska prava, ravnopravnost polova, nestala lica i peticije
G. Habit Hajredinaj, direktor
Kancelarija Premijera – Kancelarija za dobro upravljanje

22 decembar 2021.godine

NMST na osnovu člana 17. Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu može da poseti, u bilo koje vreme i bez najave, sva mesta u kojima borave lica lišena slobode, uključujući policijske stanice, pritvorske centre, zatvore, mesta u kojima borave stranci lišeni slobode, kao i psihijatrijske institucije i institucije socijalne zaštite.

U skladu sa članom 135, stav 3, Ustava Republike Kosova i članom 17. Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam Ombudsmana za Sprečavanje Torture (NMST), je tokom novembra 2021 godine posetio Policijske stanice kao u nastavku:

- *Policijska stanica u Gnjilane*
- *Policijska stanica u Lipljane*
- *Policijska stanica u Prizren*
- *Policijska stanica u Uroševac*
- *Policijska stanica u Štimlju*
- *Policijska stanica u Shtrpcu*
- *Policijska stanica u Orahovcu*
- *Policijska stanica u Kamenici*
- *Policijska stanica u Vitini*
- *Policijska stanica u Suvoj Reci*
- *Policijska stanica u Mališevu*

Cilj poseta

Cilj posete policijskim stanicama bio je opšta ocena poštovanja prava uhapšenih i pritvorenih lica, koja su zagarantovana Ustavom Republike Kosova, Zakonom br. 04/L-076 o Policiji, Zakonikom o krivičnom postupku i međunarodnim standardima za zaštitu osnovnih prava osoba lišenih slobode.

Saradnja sa NMST za vreme posete

Tokom posete gore navedenim policijskim stanicama Policija Kosova pružila je NMST-u punu saradnju. Ekipa je bez zakašnjenja imala pristup u svim zatvorskim prostorijama u svakoj policijskoj stanici. Ekipi su obezbeđene sve potrebne informacije za obavljanje zadatka i pristup svim potrebnim dokumentima, kao i mogućnost intervjuisanja uhapšenih osoba bez prisustva policajaca

Garancije protiv zlostavljanja

1. Prava osoba koje hapsi policija Kosova definisana su i zagarantovana u Ustavu Republike Kosovo, važećim zakonima i međunarodnim instrumentima koji su inkorporisani u Ustavu Republike Kosova.
2. Evropski Komitet za Prevenciju Torture (u daljem tekstu “KPT”), u 2-om opštem izveštaju objavljenom 1992. godine, naveo je važnost tri osnovnih prava uhapšenih lica od strane policije, a to su: pravo da bude obavešten o njegovim pravima, da obavesti treće lice po svom izboru o njegovom/njenom hapšenju (člana porodice, prijatelja, konzulatu zemlje iz koje dolazi ako je stranac), pravo da ima advokata, pravo da bude pregledan od

lekara po svom izboru (osim lekarskog pregleda od strane lekara koji je pozvan od strane policije).¹

3. Prema KPT-u, ova prava su osnovna garancija protiv fizičkog zlostavljanja i trebaju se sprovesti od prvog trenutka lišavanja slobode, bez obzira kako je propisano u okviru zakonskog sistema jedne zemlje.
4. Ova osnovna prava uhapšenih i pritvorenih lica od strane policijske vlasti predviđena su zakonodavstvom na snazi kao Ustavom Republike Kosova, Zakonikom o Krivičnom Postupku i Zakonom o Policiji.
5. Član 13. Zakonika o Krivičnom Postupku utvrđuje da svako lice koje je lišeno slobode treba da bude informisano odmah na jeziku kojeg on/ona razume o pravu na pravnu pomoć po svojoj želji, o pravu da informiše članove porodice ili neku drugu osobu o činjenici da je uhapšen i da se ova prava primenjuju tokom celog vremena dok je osoba lišena slobode.
6. Što se tiče informisanja o hapšenju, član 168. Zakonika o krivičnom postupku, dalje utvrđuje da uhapšeno lice ima pravo da obavesti člana porodice ili neko drugo lice po ličnom izboru o njegovom hapšenju i mestu zadržavanja odmah nakon hapšenja; obaveštavanje člana porodice ili drugog lica u vezi hapšenja može da zakasni najviše 24 sata kada državni tužilac proceni da je ovo obaveštavanje uslovljeno vanrednim potrebama za istragu slučaja. Ovo kašnjenje se ne primenjuje u slučaju maloletnika
7. Prema Zakonu o Policiji² pravo da se obavesti porodica ili drugo lice o hapšenju takođe važi i za lica koja su “*privremeno zadržana*” da bi se identifikovala ili zbog njihove zaštite i zaštite drugih.
8. Prema Zakoniku o krivičnom postupku, članu 13 stav 2, 3, članu 163, stav 2, članu 164 stav 5, za osumnjičene određuje da vreme policijskog zadržavanja u pritvorskim centrima ne sme biti duže od četrdeset osam sati (48) od trenutka hapšenja, osim u slučajevima kada sudija za prethodni postupak naredi drugačije.
9. Prema članu 60 Zakonika pravde o maloletnicima, zadržavanje maloletnika ne može da traje duže od dvadeset i četiri (24) sata i po isteku ovog perioda policija treba da oslobodi maloletnika, osim ako sudija za maloletnike odredi pritvor.³
10. Što se tiče prava na advokata, osoba lišena slobode/uhapšena, prema članu 166 Zakonika o krivičnom postupku, ima pravo na neposrednu pomoć branioca nakon hapšenja istog i po njegovom izboru⁴. Međutim, ako uhapšeno lice ne angažuje branioca, istome se obezbeđuje branilac o javnom trošku.⁵
11. Takođe, pritvoreno lice može se odreći pomoći branioca, ovo pravo se može opozvati shodno članu 53. stav 3. Zakonika o krivičnom postupku. “*Okrivljeno lice može da se odrekne prava na angažovanje branioca, izuzev u slučajevima kada je odbrana obavezna, ako je odricanje izjavljeno nakon jasnog i potpunog obaveštavanja na njegovo pravo na odbranu. Svako odricanje mora da bude u pisanom obliku i potpisano od strane*

¹ Vidi: <https://rm.coe.int/16806cea2f>

² Zakon o Policiji, član 20.

³ Zakonika pravde o maloletnicima, član 60.

⁴ Zakonik o krivičnom postupku član 166, stav 1.

⁵ Zakonik o krivičnom postupku član 166, stav 2.

osumnjičenog ili okrivljenog lica i posvedočeno od nadležnog organa koji vodi postupak, ili dato usmeno na video ili audio traci, čiju autentičnost utvrđuje sud.”

12. Dok lica mlađa od osamnaest (18) godina mogu da se odreknu prava na pomoć branioca uz saglasnost roditelja, staratelja ili predstavnika centra za socijalni rad, osim u slučaju nasilja u porodici u kojem učestvuje roditelj ili staratelj, kada takav roditelj ili staratelj ne može da da saglasnost na odricanje od tog prava.⁶
13. U vezi prava uhapšenog/pritvorenog lica na lekarski pregled, član 169 Zakonika o krivičnom postupku utvrđuje da uhapšeno lice ima pravo, da ga na svoj zahtev pregleda lekar ili stomatolog prema svom izboru.⁷ Takođe ukoliko uhapšeno lice pokazuje znakove duševne bolesti, policija može odmah da naredi psihijatrijski pregled.⁸
14. Dok kada je uhapšena osoba strani državljanin prema članu 167 Zakonika o krivičnom postupku, ona ima pravo da usmeno ili pismeno obavesti i komunicira sa ambasadam, kancelarijom za vezu ili diplomatskim predstavništvom države čiji je državljanin ili sa predstavnikom nadležne organizacije kada je izbeglica ili je pod zaštitom međunarodne organizacije.⁹
15. NMST tokom poseta navedenim policijskim stanicama nije primio nijednu žalbu od uhapšenih i pritvorenih lica sa kojima je razgovarao, o nepoštovanju ovih osnovnih prava koja su zagantovana Ustavom Republike Kosova, Zakonom br. 04/L-076 o Policiji, Zakonikom o krivičnom postupku i međunarodnim standardima za zaštitu osnovnih prava osoba lišenih slobode.
16. Dana 1. oktobra 2020. godine, Policija Kosova usvojila je Standardne operativne procedure, čija je svrha izrada osnovnog dokumenta, kojim se definišu pravila i procedure rada policije, koji će biti u skladu sa Ustavom Republike Kosova i važećim zakonima, u cilju poštovanja ljudskih prava lica pritvorenih i držanih u Centrima zadržavanja.
17. NMST pozdravlja usvajanje ovog važnog dokumenta od strane Policije Kosova. Ovaj dokument se poziva na međunarodne i domaće standarde osnovnih ljudskih prava lica lišenih slobode i pritvorenih lica, i onih lica koji sa zadržani u pritvorskim centrima.

Dosije hapšenih lica

18. Na osnovu dokumentacije koja je razmotrena tokom poseta gore pomenutim policijskim stanicama, NMST je primetio da sve policijske stanice poseduju standardni dokument (dosije hapšenih/pritvorenih lica), u koji su evidentirani svi podaci u vezi sa uhapšenim licem, u skladu sa članom 172. Zakonika o krivičnom postupku Republike Kosovo.
19. Pored toga, NMST je primetio da u svakoj policijskoj stanici imaju dodatne konkretne dokumente u kojima su policijske vlasti tačno identifikovale svaki događaj u vezi sa uhapšenom osobom.

Tretiranje

⁶ Zakonik o krivičnom postupku član 53, stav 5.

⁷ Zakonik o krivičnom postupku član 169 stav 1.

⁸ Zakonik o krivičnom postupku član 169 stav 4.

⁹ Zakonik o krivičnom postupku član 167 stav 1 i 2.

20. NMST, prilikom posete navedenim policijskim stanicama, gde je naišao na uhapšena ili pritvorena lica, nije primio nijednu žalbu u vezi sa postupanjem policijskih službenika i poštovanje osnovnih prava.

Fizički uslovi u ovim policijskim stanicama

21. Standardna operativna procedura (u daljem tekstu SOP), predviđa da Pritvorski centri moraju biti u skladu sa Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i sloboda i sa Preporukama KPT-a na osnovu Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih postupaka.¹⁰
22. NMST primećuje da je KPT u svom 2. opštem izveštaju, objavljenom 13. aprila 1992. godine u Strazburu, definisao standard koji se odnosi na uslove u ćelijama u kojima se drže zatvorenici, u kome se kaže: *"Sve ćelije u policijskim stanicama moraju biti razumne veličine za broj smeštenih lica, treba da imaju adekvatno osvetljenje (npr. dovoljno svetlo za čitanje, izuzev vremena spavanja) i ventilaciju, i iste treba da budu opremljeni fiksnim stolicama ili stolom). Šta više, licima koja se zadržavaju tokom noći, treba da se obezbede i čista posteljina i ćebad."*¹¹
23. Tokom poseta gore navedenim stanicama, NMST je uočio da generalno u pritvorskim centrima koji su u funkciji, postoje prihvatljivi uslovi za smeštaj pritvorenika u trajanju od 48 sati, u smislu prostora, prirodnog i veštačkog svetla i čistote. NMSt je tokom posete pritvorskom centru u policijskoj stanici u Mališevu primetio da su zbog oštećenja potrebna određena renoviranja
24. Takođe, NMST je i u policijskoj stanici u Prizrenu primetio da je pritvorski centar oštećen i da je potrebno renoviranje, ali i dušeci u pritvorskom centru u Prizrenu su veoma stari i oštećeni.
25. U nekim posećenim policijskim stanicama centri za zadržavanje ne funkcionišu (Lipjan, Kamenica, Štimlje), zbog tehničkih problema. Kao posledica toga, pritvorenici treba poslati u drugim pritvorskim centrima i to često predstavlja problem jer stanice koje moraju da prebace pritvorena lica moraju da angažuju dodatno osoblje i da troše dodatno vreme.
26. Tokom posete policijskoj stanici u Štrpcu, NMST je primetio da je potrebno hitno renoviranje pošto fizički uslovi u stanici ne pružaju adekvatnu radnu sredinu za policijske službenike, ali i za rad sa strankama.
27. Prilikom poseta navedenim stanicama nije izveštavano o problemima u obezbeđivanju prisustva branioca u slučajevima hapšenja ili zadržavanja, prisustva socijalnog radnika ili pružanja zdravstvene zaštite, kao i o osnovnim pravima garantovanih važećim domaćim zakonom i standardima međunarodnog prava lica lišenih slobode. U svim ostalim posećenim stanicama, u kojima nema centra za zadržavanje, pritvorenici se zadržavaju do 6 sati u stanici, a zatim upućuju u druge pritvorske centre.

¹⁰ Policija Kosova, Standardne operativne procedure za centre za zadržavanje, DDO-04/0121/2016, tačka 1.6 stranica 4.

¹¹ Evropski komitet za prevenciju torture, 2-ti Opšti izveštaj, stav 42. Više na adresi: <https://rm.coe.int/1680696a3f>.

28. NMST je takođe obišao prostorije gde se vrši intervjuisanje u svim gore navedenim stanicama i nije naišao na tvrde predmete koja su zaplenjena kao dokaz, au prošlosti su u nekim policijskim stanicama držana u prostorijama za intervjuisanje.
29. U svim posećenim policijskim stanicama, NMST je uočio da su u pritvorskim centrima funkcionalne sigurnosne kamere, koje predstavljaju dodatne garancije protiv fizičkog maltretiranja i garancije za policijske službenike da ne budu lažno optuženi za fizičko maltretiranje od strane uhapšenih ili pritvorenih lica.
30. NMST primećuje da, uprkos prethodnim preporukama, u nekim pritvorskim centrima, pritvorenicima nisu obezbeđeni higijenski paketi. Ovo stanje je u suprotnosti sa Standardnom operativnom procedurom (u daljem tekstu SOP), odnosno tačkom 1.9 (D. Procedure). Takođe, u nekim pritvorskim centrima toaleti nisu odvojeni na način da se pritvorenicima obezbedi potpuna privatnost. NMST smatra da nadležni organi Kosovske policije treba da identifikuju pritvorske centre sa ovim nedostacima i da preduzmu mere da ih izbegnu.

Zdravstvena nega

31. Što se tiče lekarskih usluga, kao osnovno pravo lica koja su uhapšena od strane policije, ove medicinske usluge pružaju javne ustanove, kao što su: Centar za porodičnu medicinu i Univerzitetski klinički centar, u zavisnosti od potreba za lečenje. NMST nije primio žalbe od intervjuisanih lica vezi ovog prava. Takođe, od razmatranih dokumenata primećeno je da je policija evidentirala u njihovim ličnim dosijeima obaveštenje o pravu na lekarske usluge.
32. Uopšte, tokom posete je konstatovano da postoji nedostatak materijala za zaštitu od COVID-19, iako je bilo zaliha na početku pandemije. NMST je tokom posete obavešten da je ogromna većina policijskih službenika vakcinisana.

Hrana

33. Zakonik o krivičnom postupku Republike Kosova predviđa obavezu da, ukoliko se lice lišeno slobode zadrži duže od 12 sati, treba da mu se obezbede tri obroka hrane dnevno.¹² Uhapšenim osobama, koje se šalju u pritvor, u roku od 24 sata obezbeđujući se tri obroka hrane prema ugovoru koji Policija ima sa ugovornom kompanijom. NMST nije primio nijednu žalbu od zadržanih lica u vezi sa poštovanjem ovog prava.

Podnošenje žalbi uhapšenih lica

34. Uhapšena lica imaju pravo da podnose žalbu u vezi sa postupanjem Policije Kosova prema njima, u policijskoj stanici u kojoj se nalaze i kod Policijskog inspektorata Kosova kao i vanjskim nadzornim organima, kao što su: NMST i nevladine organizacije, kojima je dozvoljeno posećivanje mesta lišavanja slobode. Kako bi se omogućio lakši pristup uslugama ove institucije i kako bi se omogućilo pritvorenicima da poverljivo podnesu žalbu, Ombudsman je instalirao kutije za žalbe u policijskim stanicama u kojima postoje ćelije za smeštaj pritvorenika. Ove kutije za žalbe otvaraju samo službenici regionalnih kancelarija Ombudsmana.

¹² Zakonik krivičnog postupka Republike Kosova, član 170 stav 3.

Na osnovu nalaza i zaključaka NMST-a postignutih tokom posete, u skladu sa članom 135, stav 3. Ustava Republike Kosovo i članom 17, stav 7. Zakona 05/L-019 o Ombudsmanu, Ombudsman:

PREPORUČUJE

Policiji Kosova:

- **Da se pritvorena lica redovno snabdevaju sredstvima za higijenu u skladu sa SOP-om.**
- **Da se renovira Policijska stanica u Štrpcu prema proceni potreba.**
- **Da se izvrše potrebne renovacije u pritvorskom centru u Prizrenu i da se centar snabdeva novim dušecima.**
- **Da se policijski službenici policijske stanice snabdevaju zaštitnim materijalima protiv COVID-19.**
- **U ćelijskim toaletima u kojima je smešteno više od jednog pritvorenika, pregradni zidovi treba da budu viši kako bi se osigurala potpuna privatnost pritvorenika.**

U skladu sa članom 132. stav 3. Ustava Republike Kosovo („*Bilo koji drugi organ ili institucija, koja sprovodi legitimnu vlast u Republi i Kosovo je dužna da odgovori na zahteve Ombudsmana i da predstavi sva zatražena dokumenta i informacije u skladu sa zakonom*“) i članom 28. Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu („*Vlasti, kojima je Ombudsman uputio preporuke, zahtev ili predlog za preduzimanje konkretnih mera, uključujući i disciplinske mere, treba da odgovore u roku od trideset (30) dana. Odgovor treba da sadrži razloge u pisanoj formi o preduzetim radnjama u vezi sa navedenim pitanjem*“) ljubazno Vas molim da nas obavestite o radnjama koje ste preuzeli ili planirate da preduzmete u vezi sa navedenim pitanjem.

S poštovanjem,

Naim Qelaj
Ombudsman